

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ DAİRE

HATİPOĞLU -TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru no:23945/05)

KARARIN ÖZET ÇEVİRİSİ

STRAZBURG

15 Eylül 2009

İşbu karar AİHS'nin 44/2 maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecektir. Şekli düzeltilmelere tabi olabilir.

USUL

Türkiye Cumhuriyeti Devleti aleyhine açılan (23945/05) no'lu davanın nedeni (T.C. vatandaşı) Ali Hatipoğlu'nun (başvuran) Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne 13 Haziran 2005 tarihinde İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Sözleşme'nin (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi - AİHS) 34. maddesi uyarınca yapmış olduğu başvurdur.

Başvuran, Adapazarı Barosu avukatlarından A. Acartürk tarafından temsil edilmektedir.

OLAYLAR

DAVANIN KOŞULLARI

Başvuran, 1955 doğumludur ve Sakarya'da ikamet etmektedir.

18 Şubat 1998 tarihinde, Sosyal Sigorta Kurumu Sarıkaya İlçe Müdürlüğü hastalık sigortasında dolandırıcılık yapıldığı bilgisine ulaşmıştır. Müdürlük aynı gün, üzerinde Hendek Devlet Hastanesi ve Sağlık Ocağında görevli doktorlar tarafından başka şahıslar adına yazılmış reçeteler ile birçok sağlık karnesi bulunan bir kişiyi sorguya çekmiştir.

13 Kasım 1998 tarihinde, Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigorta Kurumu Soruşturma Komisyonu, konuyla ilgili olarak Hendek Sağlık Ocağı'nda doktorluk yapan başvuran hakkında bir soruşturma başlatmıştır. Soruşturma Komisyonu, özellikle başvuranı S.B. ve diğer aile fertleri adına muayene etmeden gerçek dışı reçete yazmakla suçlamıştır.

Konu hakkında bilgilendirilen Sağlık Bakanlığı da kendi soruşturmasını yürütmüştür.

23 Aralık 1998 tarihinde, Sağlık Bakanlığı soruşturma görevlisi ilgili şahsın muayene etmeden gerçek dışı reçete yazdığı kanaatine varmıştır. Bu nedenle, bakanlığın soruşturma komisyonundan ilgili şahıs hakkında cezai takibat için izin vermesini istemiştir.

25 Ocak 1999 tarihinde, Sağlık Bakanlığı soruşturma görevlisi soruşturma raporunun özet yazısında ilgili şahsın muayene ve tedavi etmediği hastalara gerçek dışı reçete yazdığını bildirmiştir.

18 Şubat 1999 tarihinde, söz konusu reçetelerden yararlananlardan biri olan S.B., Cumhuriyet savcısı tarafından dinlenmiştir. S.B., savcılığa verdiği ifadesinde ihtilafli olayları inkâr etmiş ve üçüncü bir şahsın gizlice, ailesine ait sağlık karnesini kullandığını ve bu olayda kendisinin mağdur edildiğini söylemiştir. S.B., 23 Şubat 1999 tarihinde suçlanmıştır.

24 Mart 1999 tarihinde, Hendek kaymakamlığına bağlı devlet personeli takibat komisyonu başvuran ile diğer üç doktoru kendilerine yöneltilen suçlardan dolayı suçlu bulmuş ve Türk Ceza Kanunu'nun 339. maddesi gereğince haklarında cezai takibat açılmasına izin vermiştir.

Başvuran, 30 Nisan 1999 tarihinde kendisine yöneltilen suçları inkâr ederek, bu karara karşı çıkmıştır.

28 Aralık 1999 tarihinde, Sarıkaya Bölge İdare Mahkemesi bu itirazı reddetmiştir.

Bunun sonucunda, ilgili şahıs ile diğer üç doktor, Türk Ceza Kanunu'nun 339. maddesi gereğince resmi evrakta sahtecilik suçundan yargılanmak üzere Sarıkaya Ağır Ceza Mahkemesi önüne getirilmişlerdir.

Ağır ceza mahkemesi, 14 Şubat 2000 ilâ 3 Nisan 2003 tarihleri arasında yirmi bir duruşma gerçekleştirmiş ve bu duruşmalarda sanıklar ile avukatlarının savunmalarını dinlemiştir. S.B., 3 Mart 2000 tarihinde istinabe yoluyla dinlenmiştir. Ağır ceza mahkemesi, 10 Nisan 2000 tarihinde görülen duruşmada S.B. de dahil sözkonusu reçetelerden faydalanan şahısların ifadelerini okutmuştur. Başvuran, isnad edilen suçlamaları inkâr etmiş ve masum olduğunu ileri sürmüştür. 13 Eylül 2000 tarihinde, ağır ceza mahkemesi, doktorlar aleyhine yürütülen davayla ihtilaflı reçetelerden yararlanan kişiler hakkında yürütülen ceza davasının birleştirilmesine karar vermiştir.

Başvuran, 1 Mayıs 2001 tarihinde listesini verdiği tanıkların dinlenmesini talep etmiştir. Başvuranın bu talebi ağır ceza mahkemesi tarafından olumlu karşılanmış ve bu kişilerin istinabe yoluyla ifadelerinin alınması için Hendek ceza mahkemesi görevlendirilmiştir. 26 Haziran 2001 tarihli duruşmada başvuranın avukatı tanıkların dinlenmesi talebinde sorduğu soruların ilgili şahıslara yöneltilmediğini tespit etmiştir. Avukat bunun üzerine, hazırladığı soruların istinabe yoluyla tanıklara sorulması için ceza mahkemesinin yeniden görevlendirilmesini talep etmiştir. Ağır ceza mahkemesi, bu talebi haklı bulmuş ve sözkonusu tanıkların istinabe yoluyla ifadelerinin alınması için ceza mahkemesini yeniden görevlendirmiştir. Ağır ceza mahkemesi ayrıca, bu ifade alımı işlemine katılması için tanıkları duruşmaya çağıran mahkeme celbinin başvuranın avukatına da gönderilmesini istemiştir. 19 Temmuz 2001 tarihinde ceza mahkemesi, bu çağrı celbinin tanıkların dinleneceği tarih belirtilmek suretiyle avukata gönderilmesine karar vermiştir. 12 Eylül 2001 tarihinde, sözkonusu tanıkların istinabe yoluyla bir kez daha ifadeleri alınmıştır.

24 Ocak 2002 tarihinde görülen duruşmada ağır ceza mahkemesi, S.B.'nin ailesinden iki ferdin istinabe yoluyla elde edilen ifadelerini okutmuştur. Bu konuyla ilgili söyleyecek bir şeyi olup olmadığı sorulan başvuranın avukatı, yorumu olmadığını beyan etmiştir. Ağır ceza mahkemesi, 5 Şubat 2002 tarihli duruşmada S.B.'nin ailesinden bir tanığı dinlemiş ve ihtilaflı reçetelerden yararlanan sözde hastalar ile yazılan ilaçlar arasında bir bağlantı olup olmadığının anlaşılması için bir bilirkişiye başvurulmasını istemiştir. Mahkeme ayrıca, yazılan reçetelere yapılan geri ödemeler dolayısıyla sosyal güvenlik kurumunun uğradığı zararın hesaplanması için de bir bilirkişi raporu istemiştir. Mahkeme, 11 Nisan, 9 Temmuz ve 17 Ekim 2002 tarihlerinde bu bilirkişi raporlarını beklemek üzere davayı ertelemiştir. 2 Kasım 2002 tarihinde, S.B. vefat etmiştir. Bilirkişi raporu 26 Aralık 2002 tarihinde dava dosyasına eklenmiştir. Başvuranın avukatı, 29 Ocak 2003 tarihinde bilirkişi raporu sonuçlarını reddeden savunmasını mahkemeye sunmuştur.

18 Mart 2003 tarihinde Cumhuriyet savcısının, özellikle başvuranın resmi evrakta sahtecilik suçundan Türk Ceza Kanunu'nun 339. maddesi gereğince mahkûm edilmesini isteyen esasa dair talepnameşi dinlenmiştir.

3 Nisan 2003 tarihli duruşma sonrasında ağır ceza mahkemesi, dosyada yer alan ve aralarında bilirkişi raporlarının, sağlık karnelerinin, doktor reçetelerinin ve tanık ifadelerinin de bulunduğu delil unsurlarına dayanarak başvurayı isnad edilen suçlardan dolayı suçlu bulmuş ve Türk Ceza Kanunu'nun 339. maddesinin 1. fıkrası gereğince iki yıl on bir ay hapis

cezasına mahkûm etmiştir. Mahkeme gerekçe metninde, özellikle başvuranın ihtilaflı reçetelerden yararlandıkları için yargılanan kişiler adına yirmi iki reçete yazdığını, bunlardan altı tanesinin sağlık ocağının kayıtlarında yer almadığını, buna karşın bu reçetelere tekabül eden numaraların karşısında başka isimlerin yazılı olduğunu kaydetmiştir.

8 Nisan 2003 tarihinde kararı temyize taşıyan başvuran, 8 Mayıs ve 25 Eylül 2003 tarihlerinde sunduğu temyiz savunmasında, soruşturmadaki eksikliklerden, ihtilaflı reçetelerden yararlanan bazı tanıkların dinlenmemesinden, toplanan delillerin yetersizliğinden ve dosyaya eklenen bilirkişi raporlarının taraflı ve eksik olduğundan yakınmıştır.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, 6 Mart 2004 tarihinde açıkladığı temyiz hakkındaki yazılı görüşünde, dolandırılan tutarın küçüklüğünü ve kararın dayanağı olan bilirkişi raporunun Sağlık Bakanlığı soruşturma görevlisi tarafından hazırlandığını göz önüne alarak, Yargıtay'ın bu mahkûmiyet kararını bozmasını talep etmiştir.

Yargıtay, 26 Ocak 2005 tarihinde gerçekleştirdiği bir duruşma sonrasında başvuranın mahkûmiyet kararını onamıştır. Yargıtay, ilk derece mahkemesinin dosyadaki suçlamaları, itiraz yollarını ve savunmaları incelediğini, tartıştığını ve değerlendirdiğini gözlemlemiştir.

Başvuran, 23 Şubat 2005 tarihinde karar düzeltme talebinde bulunmuştur.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, 29 Mart 2005 tarihinde bu itirazı reddetmiştir.

HUKUK

I. AİHS'NİN 6. MADDESİNİN 1 VE 3 d) PARAGRAFLARININ İHLÂL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

Başvuran, hakkında yürütülen ceza yargılamasının süresinden, kanıt imkanlarının sunulmuş biçiminden ve bazı tanıkların mahkemeye çağırılmayarak kendisi tarafından sorgulanamamasından yakınmakta ve bu nedenle yargılamanın adil olmadığını ileri sürmektedir. Bu konuda başvuran, çok önemli bilgiler verebilecek bazı şahısların ifadelerine başvurulmadığından şikâyetçi olmakta ve AİHS'nin 6. maddesinin 1 ve 3 d) paragraflarına atıfta bulunmaktadır.

Hükümet, bu görüşe karşı çıkmaktadır.

A. Kabuledilebilirliğe ilişkin

1. Kanıt imkanlarının sunulmuş biçimi ve bazı tanıkların dinlenmemesi hakkında

Hükümet, ulusal mahkemelerin tanıkları dinlediğini ve duruşma sırasında istinabe yoluyla elde edilen ifadelerin okunduğunu, başvuranın avukatının bunlara itiraz etmediğini hatırlatarak, AİHS'nin 6. maddesinin 3 d) paragrafında belirtilen gereksinimlerin yerine getirildiğini savunmaktadır.

Başvuran, konuyla ilgili görüş bildirmemektedir.

AIHM, AIHS'nin 6. maddesinin her ne kadar adil yargılanma hakkını güvence altına alsa da, bu maddenin mevcut haliyle, iç hukukla ilgili olan delillerin toplanma biçimini, özellikle de bu delillerin kabuledilebilirlikleri ve ispat güçleri ile ilgili soruları düzenlemediğini hatırlatmaktadır (bakınız *İsviçre aleyhine Schenk davası*, 12 Temmuz 1988, prg. 46 ve devamı, seri A n° 140). Ayrıca AIHM'ne verilen görev, tanık ifadelerinin delil olarak kabul edilip edilmediği hususunda görüş bildirmesinden ziyade bir bütün olarak ele alındığında sözkonusu yargılamanın, delil unsurlarının sunulma şekli de dahil olmak üzere, hakkaniyete uygun olarak görülüp görülmediği hususunda görüş bildirmesidir (bakınız, diğerleri arasından, *Hollanda aleyhine Van Mechelen ve diğerleri davası*, 23 Nisan 1997, prg. 50, *Karar ve hükümlerin derlemesi* 1997-III).

Bu bakımdan delil unsurları normal koşullarda halka açık olarak görülen bir duruşma sırasında, vicahi yargılama yapılması amacıyla başvurana sunulmalıdır. Bir mahkumiyet kararı, yalnızca ya da kesin bir şekilde, sanığın ne soruşturma sırasında ne de duruşma sırasında sorguya çektirebildiği bir kişinin ifadelerine dayandığı hallerde savunma haklarının, 6. maddede ifade edilen güvencelerle uygun düşmeyecek bir şekilde sınırlandığı sonucu ortaya çıkmaktadır (özellikle bakınız, *Fransa aleyhine Saïdi davası*, 20 Eylül 1993, prg. 43-44, seri A n° 261-C). AIHM, istinabe yoluyla alınan ifadelerle ilgili olarak, « başvurana, bu ifadelere itiraz etme imkanı tanınmasının » bir duruşmanın ya da doğrudan ifade alınmasının yerine geçmesinin mümkün olmadığını daha önce açıklamıştır (*Türkiye aleyhine Hulki Güneş davası*, n° 28490/95, prg. 95, CEDH 2003-VII (alıntılar) ; *Türkiye aleyhine Sadak ve diğerleri davası*, n° 29900/96, 29901/96, 29902/96 ve 29903/96, prg. 63-68, CEDH 2001-VIII). Bu durum, başvuranın ne soruşturma safhasında ne duruşmalar sırasında iddia tanıklarının sorguya çekme ya da çektirme imkanı bulduğu ve bu tanıklıkların, mahkumiyet kararının temelini oluşturduğu değerlendirildiğinde daha da önem kazanmaktadır.

Bununla birlikte AIHM, mevcut dava koşullarında, dosyadaki delil unsurlarına bakıldığında bazı tanıkların ifadeleri istinabe yoluyla alınmış olsa bile sonuçta dava dosyasına eklendiklerini, buna karşın başvuranın avukatına görüş bildirmesi talep edildiği halde kendisinin çekimser kaldığını gözlemlemektedir. Duruşma tutanaklarını inceleyen AIHM ayrıca, istinabe yoluyla ifade alınması talebinde bulunan ağır ceza mahkemesinin, bu olaya katılması için başvuranın avukatının çağırılmasını da istediğini gözlemlemektedir. Zaten, dosyadaki delil unsurlarına bakıldığında, başvuranın mahkûmiyet kararının sadece veya kesin bir şekilde bu tanıkların ifadelerine göre değil tüm delil unsurları ve maddi deliller gözönüne alınarak verildiği açıkça anlaşılmaktadır.

Öte yandan AIHM, AIHS'nin 6. maddesinin 3 d) paragrafında iddia tanıklarının hepsinin mahkemeye çağırılması veya sorgulanmasının zorunlu kılınmadığını ve maddede « aynı şartlar altında » demek suretiyle bu alanda « silahların eşitliği » ilkesinin eksiksiz olarak sağlanmasının amaçlandığını hatırlatmaktadır. Bu bağlamda, başvuranın sadece AIHS'nin 6. maddesinin 3 d) paragrafının ihlâl edildiğini ileri sürmesi yeterli olmamakta, belirli bir iddia tanığını sorgulayamadığını ispat etmesi gerekmektedir. Ayrıca bu tanığın mahkemeye çağırılmasının gerçeğin anlaşılması açısından gerekli olduğu ve bu tanığın sorgulanmaması halinde muhtemelen savunma hakkına helal geleceği açıkça ortaya konulmalıdır (*İtalya aleyhine Erich Priebke davası* (karar), n° 48799/99, 5 Nisan 2001). Bu durumda AIHM, yargılama sürerken vefat eden S.B.'nin dinlenmemesinin 6. maddeye aykırı düşüp düşmediğinin araştırılmasına yer olmadığı kanaatine varmaktadır (buna benzer bir yaklaşıma örnek olarak bakınız, *Belçika aleyhine Bricmont davası*, 7 Temmuz 1989, prg. 88, seri A n° 158). Bütün bunlara ilaveten, dosyadaki delil unsurlarına bakıldığında AIHM, S.B.'nin

ifadesinin duruşma sırasında okunduğunu ve böylece başvurana ifade hakkında görüş bildirme veya bu ifadeyi savunmasında kullanma fırsatı verildiğini gözlemlemektedir.

Son olarak AİHM, hem ağır ceza mahkemesi hem Yargıtay önünde avukatı tarafından temsil edilen başvuranın ulusal mahkemelerde sunulan delillere itiraz etme imkânı bulunduğunu gözlemlemektedir.

Yukarıda belirtilen tüm unsurları göz önüne alan AİHM, başvurunun bu bölümünün açıkça dayanaktan yoksun olduğu ve bu nedenle AİHS'nin 35. maddesinin 3. ve 4. maddeleri uyarınca reddedilmesi gerektiği kanaatine varmaktadır.

2. Yargılama süresi hakkında

AİHM, bu şikâyetin AİHS'nin 35. maddesinin 3. paragrafı anlamında açıkça dayanaktan yoksun olmadığını tespit etmektedir. AİHM, diğer taraftan şikâyetin başka bir kabuledilemezlik gerekçesi bulunmadığını kaydetmektedir. Bu itibarla kabuledilebilir ilan edilmesi uygun olacaktır.

B. Esasa ilişkin

Değerlendirilmesi gereken dönem 13 Kasım 1998 tarihinde başlayıp, 26 Ocak 2005 tarihinde sona ermektedir. Dolayısıyla, hazırlık soruşturması da dahil olmak üzere toplam iki dereceli yargılama süreci yaklaşık altı yıl iki ay sürmüştür. Bu konuda AİHM, makul bir yargılama süresinin özellikle dava koşulları göz önüne alınarak ve AİHM'nin içtihadında yeralan davanın karmaşıklığı, başvuranın ve yetkili makamların tutumu gibi kıstaslara bakılarak değerlendirileceğini hatırlatmaktadır (bakınız, diğer bir çoğu arasından, *Fransa aleyhine Pélissier ve Sassi davası* [GC], n° 25444/94, prg. 67, CEDH 1999-II).

AİHM, mevcut davadakilere benzer sorunların tartışıldığı çok sayıda davaya baktığını hatırlatmakta ve bunların hepsinde AİHS'nin 6. maddesinin 1. paragrafının ihlâl edildiğini kaydetmektedir (bakınız *Pélissier ve Sassi* ilgili bölüm).

Kendisine sunulan tüm unsurları inceledikten sonra AİHM, Hükümetin bu davada farklı bir sonuca varmaya yetecek nitelikte inandırıcı hiçbir delil veya argüman sunmadığını tespit etmektedir. Bu alandaki yerleşik içtihadını dikkate alan AİHM, mevcut davada yargılama süresinin aşırı olduğuna ve « makul süre » gereksinimini karşılamadığına hükmetmektedir.

Sonuç olarak AİHM'nin kanaatine göre, AİHS'nin 6. maddesinin 1. paragrafı ihlâl edilmiştir.

II. AİHS'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI HAKKINDA

A. Tazminat

Başvuran, 250.000 Euro maddi tazminat talebinde bulunmaktadır.

Hükümet, sözkonusu iddialara itiraz etmektedir.

AİHM, tespit edilen ihlalle iddia edilen maddi tazminat arasında bir illiyet bağı görememekte ve sözkonusu talebi reddetmektedir.

B. Yargılama masraf ve giderleri

Başvuran, AİHM önünde yapmış olduğu yargılama masraf ve giderlerini 5.000 TL (yaklaşık 2.350 Euro) olarak değerlendirmektedir. Başvuran, AİHM tarafından ödenmesine hükmedilen tazminat miktarının %20'sinin de ekleneceği 5.000 TL'lik bir avukatlık ücreti sözleşmesini belge olarak sunmaktadır.

Hükümet, sözkonusu iddialara itiraz etmektedir.

AİHM'nin yerleşik içtihadına göre bir başvuran gerçekliğini, gerekliliğini kanıtladığı makul miktarlardaki yargı giderlerini elde edebilir. Mevcut davada sahip olduğu unsurları ve yukarıda sözü edilen kriterleri göz önüne alan AİHM, AİHM önünde yapmış olduğu yargılama masraf ve giderleri için başvurana 2.350 Euro ödenmesine hükmetmektedir.

C. Gecikme faizi

AİHM, gecikme faizinin Avrupa Merkez Bankası'nın marjinal kredi faizlerine uyguladığı orana üç puanlık bir artış eklenerek belirlenmesine hükmetmektedir.

BU GEREKÇELERE DAYALI OLARAK, AİHM, OYBİRLİĞİYLE,

1. Başvurunun yargılamanın uzunluğu kapsamında yapılan şikayete ilişkin kısmının *kabuledilebilir* geri kalan kısmının *kabuledilemez* olduğuna;
2. AİHS'nin 6/1 maddesinin *ihlal edildiğine*;
3. a) AİHS'nin 44/2 maddesi gereğince kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde, ödeme tarihindeki döviz kuru üzerinden Türk Lirası'na çevrilmek üzere, her türlü vergiden muaf tutularak Savunmacı Devlet tarafından başvurana 2.350 Euro (iki bin üç yüz elli Euro) yargılama masraf ve gideri *ödenmesine*;
b) sözkonusu sürenin bittiği tarihten itibaren ödemenin yapılmasına kadar Hükümet tarafından, Avrupa Merkez Bankası'nın o dönem için geçerli olan faiz oranının üç puan fazlasına eşit oranda basit faiz *uygulanmasına*;
4. Adil tatmine ilişkin diğer tüm taleplerin *reddine*;

KARAR VERMİŞTİR.

İşbu karar Fransızca olarak hazırlanmış ve AİHM'nin iç tüzüğü'nün 77. maddesinin 2. ve 3. paragraflarına uygun olarak 15 Eylül 2009 tarihinde yazılı olarak bildirilmiştir.